

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ISSN 2224-0306
ICV 2016 – 46.92
ICV 2017: 61.46

Релігія та Соціум

Міжнародний часопис

Засновано у 2008 році

№ 3-4 (35-36)

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2019

У часописі аналізуються актуальні питання сучасної соціології: соціальні уявлення вірян різних конфесій за результатами емпіричних досліджень, вивчається євангельська молодь як окрема соціальна група, приділяється увага трансформації структур повсякденності, досліджується управлінська культура і місцеве самоврядування, дається оцінка потреб і якості соціальних послуг учасників АТО, а також досліджуються філософські проблеми релігійної ідентичності, релігійно-етичних засад людини, есхатологічні та секулярні футурологічні візії, роль і значення політичної теології тощо.

У контексті соціальної структури суспільства розглядається взаємодія економічних, політичних, соціокультурних компонентів як факторів розвитку соціуму, аналізується стан етико-ціннісних засад буття суспільства і сучасних соціальних викликів на зміну світоглядних парадигм населення України. Проводиться соціологічний аналіз формування сучасної соціокультурної реальності; соціально-політичного і економічного стану українського суспільства; характеризуються основні положення соціальної політики як політики держави у сфері соціальних відносин, а також механізми співпраці інституту освіти та суспільства у контексті глобалізаційних процесів і конституційно-правове регулювання місцевого самоврядування в Україні.

Матеріали часопису розраховані для філософів, релігієзнавців, соціологів, економістів, богословів та всіх, хто цікавиться соціально-філософськими проблемами.

Наукове видання

Засновники:

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Відділення релігієзнавства Інституту філософії
імені Г.С. Сковороди НАН України

Адреса редколегії:

58012, Чернівці 12, вул. Коцюбинського, 2
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Філософсько-теологічний факультет
Кафедра культурології, релігієзнавства та теології
(0372) 584883
Кафедра соціології
(0372) 584703

Затверджено:

вченою радою Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича 13 березня 2008 року,
протокол № 2 і вченою радою Відділення релігієзнавства
Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України
8 квітня 2008 року, протокол № 6

Відповідальний редактор:

Балух В.О. – член-кор. НАПН України, доктор історичних наук,
професор

Редакційна колегія:

Возний І.П. – доктор історичних наук, професор
Докаш В.І. – доктор філософських наук, професор (заступник
відповідального редактора)
Колодний А.М. – доктор філософських наук, професор
Марчук М.Г. – доктор філософських наук, професор
Нельга О.В. – доктор соціологічних наук, професор
Пірен М.І. – доктор соціологічних наук, професор
Мизак Н.С. – доктор історичних наук, професор
Туленков М.В. – доктор соціологічних наук, професор
Филипович Л.О. – доктор філософських наук, професор
Рущенко І.П. – доктор соціологічних наук, професор
Шульга М.О. – доктор соціологічних наук, професор
Шудло С.А. – доктор соціологічних наук, професор
Рупташ О.В. – доктор філософських наук, доцент
Шкрібляк М.В. – доктор філософських наук, доцент
(відповідальний секретар)

Міжнародна редакційна колегія:

Байтенова Назіма – доктор філософських наук, професор
(Казахстан)
Хернфер Крістіан – доктор соціологічних наук, професор (Велика
Британія)
Генов Микола – доктор соціологічних наук, професор (Словенія)
Боровік Ірена – доктор соціологічних наук, професор (Польща)
Елбакян Катерина – доктор філософських наук, професор (Росія)
Єреник Роман – доктор історичних наук, професор (Канада)
Томаш Пал – доктор соціологічних наук, професор (Угорщина)
Хоффмани Генрик – доктор філософських наук, професор
(Польща)

Міжнародний часопис „Релігія та Соціум” входить до переліку фахових видань ДАК МОН України з галузі філософії (наказ МОН України №515 від 16.052016 р.) та соціології (наказ МОН України №693 від 10.052017 р.)

Часопис індексується у Міжнародній базі Index Copernicus (ICV 2016 – 46.92)

Думка авторів опублікованих матеріалів може не збігатися з редакційною.

© Чернівецький національний університет, 2019 р.

Ministry of Education and Science of Ukraine
Yuri Fedkovych
Chernivtsi National University

ISSN 2224-0306
ICV 2016 – 46.92

Religion and Socium

An International Journal

Founded in 2008

№ 3-4 (35-36)

Chernivtsi
Yuriy Fedkovych
Chernivtsi National University
2019

ББК 86.2я53+60.550.566

P 368

Religion and Socium. An International Journal. – Chernivtsi: Chernivtsi National University, 2019. – № 3-4 (35-36). – 144 p.

The magazine analyzes the actual issues of contemporary sociology: social representations of believers of different denominations based on the results of empirical studies, examines gospel youth as a separate social group, focuses on the transformation of the structures of everyday life, explores management culture and local self-government.

The assessment of the needs and quality of social services of ATO participants is given, as well as the philosophical problems of religious identity, religious and ethical principles of a person, eschatological and secular futurological visions, the role and importance of political theology, etc. are given. In the context of the social structure of society, the interaction of economic, political, socio-cultural components as factors of development of society, analyzes the state of ethical-value principles of society's existence and contemporary social challenges to change the ideological paradigms of the Ukrainian population. A sociological analysis of the formation of modern socio-cultural reality is conducted; socio-political and economic status of Ukrainian society; characterized the main provisions of social policy as a state policy in the field of social relations, as well as mechanisms of cooperation between the Institute of Education and Society in the context of globalization processes and constitutional and legal regulation of local self-government in Ukraine.

Materials of the magazine are intended for philosophers, religious scholars, sociologists, economists, theologians and everyone who is interested in social and philosophical problems.

Scientific publication

Founders:

Yuri Fed'kovych Chernivtsi National University
Department of Religion Studies of Hryhory Skovoroda
Institute of Philosophy of NAS of Ukraine

Editor:

Balukh V. – Corresponding member of NAPS of Ukraine,
Doctor of Historical Sciences, Professor

Address of the editorial board:

58012, Chernivtsi 12, str. Kotsubynsky 2, Yuri Fed'kovych
Chernivtsi National University
Faculty of Philosophy and Theology
Department of Cultural Studies, Religion Studies
and Theology
(0372) 584883
Department of Sociology
(0372) 584703

Approved by:

Scientific Board of the Yuriy Fed'kovych Chernivtsi
National University March 13, 2008, Protocol № 2 and the
Academic Council of Department of Religion Studies of
Hryhory Skovoroda Institute of Philosophy National
Academy of Sciences of Ukraine April 8, 2008, Protocol
№6

Editorial Board:

Voznyy I. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Dokash V. – Doctor of Philosophy, Professor (associate editor)
Kolodnuy A. – Doctor of Philosophy, Professor
Marchuk N. – Doctor of Philosophy, Professor
Nelha O. – Doctor of Sociological Sciences, Professor
Piren M. – Doctor of Sociological Sciences, Professor
Tulenkov M. – Doctor of Sociological Sciences, Professor
Myzak N. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Fylypovych L. – Doctor of Philosophy Sciences, Professor
Ruschenko I. – Doctor of Sociological Sciences, Professor
Shylga M. – Doctor of Sociological Sciences, Professor
Schudlo S. Doctor of Sociological Sciences, Professor
Ruptash O. Doctor of Historical Sciences, Associate Professor
Shkribliak M. – Candidate of Philosophy, Associate
Professor (Executive Secretary)

International Editorial Board:

Nahima Baytenova – Doctor of Philosophy, Professor (Kazakhstan)
Herpfer Kristian – Doctor of Sociological Sciences, Professor (Great
Britain)
Genov Nikolai – Doctor of Sociological Sciences, Professor (Slovenia)
Borovik Irena – Doctor of Sociological Sciences, Professor (Poland)
Elbakyan Katerina – Doctor of Philosophy, Professor (Russia)
Yerenyuk Roman – Doctor of Historical Sciences, Professor (Canada)
Thomas Payl – Doctor of Sociological Sciences, Professor (Hungary)
Hoffmann Henryk – Doctor of Philosophy, Professor (Poland)

An International Journal „Religion and Society” listed as special editions of DAC MES of Ukraine in the field of philosophy (order of the MES of Ukraine No. 515 dated May 16, 05, 2012) and sociology (order of the MES of Ukraine No. 693 dated May 10, 2002).

The journal is indexed in the International Index Copernicus (ICV 2016 – 46.92)

Authors' opinions may not match the editorial.

© Chernivtsi National University, 2019

interpersonal communication) and the individual (intra-personal reflection).

Depending on the actors involved, the functions are implemented at micro, macro and mega levels. At the micro level, religion influences the individual, family, group, which forms the basis for the formation and display of group religious beliefs, values and rules of conduct. Macro level is characterized by the degree of practical manifestation within large social groups, ethnic communities, and the state. The formation of a mega-layer occurs in the conditions of formation of planetary human consciousness. The unification of the already formed system of religious values of regional customs, traditions, beliefs is in the process of spreading world religions. The dominant religious complex acquired local color, local specificity, and at the same time could maintain its dogmatic integrity. As a result, a relatively holistic and unified theological system (Catholicism, Orthodoxy, etc.) has been formed on the basis of religious ideology, and there are various variations or modifications to it in a particular country or locality.

The functions that fulfill the values of Christianity depend on historical, social, political and denominational factors. The transformation of these functions is caused by changes in their implementation. The structuring of functions into a coherent system is historically and has a confessional specificity.

Keywords: religious values, Christian values, value system, spiritual and moral values.

Надійшла до редакції 12.10.2019 р.

УДК 165.12

**Галина Петришин
(Тернопіль)**

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ СВІДОМОСТІ: ОБ'ЄКТИВНІ УМОВИ ТА СУБ'ЄКТИВНІ ФАКТОРИ

У статті проаналізовано культурні, психологічні та технічні виміри існування людини, що сприяють віртуалізації свідомості. Показано, що змістом процесу віртуалізації свідомості є нанесення вигаданих форм мислення на предмети реальності. Доведено, що віртуалізація свідомості є закономірним наслідком наявності віртуальних елементів у всіх сферах життя людини.

Ключові слова: віртуальність, віртуальна реальність, віртуальний простір, віртуальна свідомість, соціальна комунікація, соціальна система, постмодернізм.

Актуальність теми. Нині фрагментарність культури постмодерну, що виражена в існуванні різних за змістом культурних матриць, все частіше впливає на процес відображення та конструювання людиною навколишнього світу. А мінливість та невизначеність соціуму спонукають сучасника до пошуку опори в площині самовизначення на невеликі відрізки часу, що зумовлює поширення різноманітних ідей, значень та образів, які є наслідком виходу мислення в площину ірраціонального. Означені зміни вказують на процес трансформації свідомості, одним з виявів якого є її віртуалізація.

Варто вказати, що більшість сучасних дослідників пов'язують процес змін свідомості з формуванням віртуальної реальності, створеної новітніми технологіями або аналізують окремі аспекти проблеми у зв'язці з елементами постмодерної культури. Однак, на наш погляд, питання віртуалізації свідомості слід розглядати в ширшому контексті.

З огляду на вказане, дослідження об'єктивних умов та суб'єктивних факторів, що детермінують процес віртуалізації свідомості є надзвичайно актуальним.

Метою дослідження є аналіз процесу набуття свідомістю віртуальних рис як закономірного наслідку наявності віртуальних елементів у всіх сферах життя людини.

Поставлена мета потребує вирішення таких завдань: окреслити позиції та ступінь дослідження проблеми, виявити віртуальні елементи різних сфер суспільного життя та

розкрити їх роль у процесах віртуалізації свідомості.

Об'єктом нашого дослідження є віртуальна свідомість, а *предметом* – культурні, психологічні та технічні виміри віртуалізації свідомості.

Реалізація мети та завдань дослідження можлива завдяки використанню таких важливих для аналізу теми методологічних підходів як соціальний конструктивізм, структурний функціоналізм та соціокультурний підхід.

Стан дослідження проблеми. Результати аналізу наукових джерел свідчать про те, що сьогодні мало дослідженими залишаються питання, пов'язані з процесом віртуалізації свідомості. На наш погляд, осмислення означеної теми необхідно вести в контексті зв'язку віртуального та міфологічного, віртуального та психологічного, віртуального та реального.

Зазначимо, що проблема зв'язку віртуального і міфологічного у свідомості простежується на двох рівнях: онтологічному та гносеологічному. Так, згідно міркувань Р. Барта міфологія є способом перебування людини в гармонії зі світом завдяки метамові міфу [2]. Підтвердженням цих слів є посилення міфологічного елементу в свідомості сучасника за умов ціннісного вакууму сьогодення, який актуалізує проблему цілісності світу. Відомий дослідник Е. Кассіерер висловлює думку, що міф є неусвідомленою вигадкою, основу якої становить акт віри. Саме такі особливості міфології приводять свідомість до уявного пояснення буття [14]. Згідно тверджень науковця «міфологічний простір займає своєрідну середню позицію між чуттєвим простором сприйняття і простором чистого пізнання, простором геометричного споглядання» [13, с. 98].

Інший відомий дослідник міфу А. Лосєв стверджує, що сприйняття і розуміння світу людиною є міфологічним як «відповідь людської свідомості на «вимоги предметів і подій визнання себе» [18, с. 454]. Великої ваги учений надає дослідженню міфу як Слову, що означає предмети, створює образи і предметний зміст світу та відкриває для свідомості можливості сприйняття і розуміння реальності.

Серед вітчизняних досліджень, що розкривають роль міфологічного у формуванні віртуального відзначимо роботи О. Дзюбань та І. Захарченко. Зокрема О. Дзюбань вказує, що «...міфологічний простір (на кшталт віртуального) розташовується між перцептуальним і концептуальним просторами» [9, с. 165]. Отже є зв'язною ланкою між чуттєвим відображенням світу людиною та логічними моделями опису світу.

Питання взаємозв'язку віртуального і психологічних особливостей свідомості людини вирішується в площині змін соціально-психологічних станів суб'єкта в процесі відображення навколишнього середовища та потреб чуттєвого пізнання світу в працях М. Крюгера, Дж. Гібсона, Й. Гейзінга, М. Носова. Серед вітчизняних досліджень особливої уваги заслуговує монографія під редакцією Т. Титаренко, М. Кочубейник та К. О. Черемних, значна частина якої присвячена дослідженню ролі гри у відчутті «інобуття» [20]. Згідно міркувань М. Кочубейник, гра є «своєрідним анклавом у життєструктуруванні: вона утворює всередині справжнього (тобто серйозного) життя «магічне коло», де існують інші вимоги, правила та закони», «...в іншобутті діє (грає) «іншоособа», що досягається, наприклад, перевдяганням, маскуванням або застосуванням інших норм поведінки – «грає» інша особа, але вона і «є» цією іншою особою» [20, с. 104].

Щодо розуміння природи віртуального в контексті взаємовідношення «віртуальне» – «реальне», то наявність великої кількості різночитань поняття «віртуальна реальність», спонукає нас звернутися до наукових джерел з метою уточнення позицій з даної проблеми. Так, згідно міркувань А. Бюля віртуальним є суспільство, в якому процеси комунікації, виробництва та розподілу відбуваються в кіберпросторі, а отже позбавлені соціальності [5]. Віртуальну реальність як розширення меж фізичної реальності в кіберпросторі тлумачить також Дж. Ланье [17]. Схожу позицію займає і Д. Дойч, згідно міркувань якого використання терміну «віртуальна реальність» має стосунок до «будь-яких штучно створених ситуацій, явищ, які формують в особистості відчуття перебування в певному середовищі...» [8, с. 67]. Для вітчизняного дослідника Е. Смерічевського віртуальна реальність є теж «природним породженням інформаційної цивілізації внаслідок світового

розгортання інформаційно-комп'ютерної революції», зміст якої є світ образів [19]. Отже, загальним для цих науковців є розгляд віртуальної реальності як штучного феномену, створеного технічними засобами. До прибічників цієї позиції віднесемо також відомих дослідників У. Еко, Ж.-Ф. Ліотара, Ф. Хеммета.

Натомість вітчизняний дослідники С. Дацюк вказує на природні основи формування віртуального: «Віртуальність – загальна властивість реальності, що полягає у виділенні певної довільної структури реальності, надання їй стійкого характеру і протиставленні іншій структурі, актуальній. Феноменологічно актуальне і віртуальне – розрізняються через структуру апперцепції» [6, с. 164].

Дослідженню елементів культури в якості віртуального простору приділено увагу в монографічному дослідженні за редакцією М. Журби, О. Пагани, В. Байдик[12]. У процесі аналізу автори приходять до висновку «щодо універсальності віртуальної реальності, бо вона є присутньою в будь-якому елементі культури, і в той самий час вона є відносною, адже вона відносна до константної реальності, яка її породжує. Ця теза підтверджується тим, що образи об'єкта завжди породжуються об'єктами, і тут вони вже виступають в якості віртуальної реальності...» [12, с. 106]. Автори дослідження також стверджують, що віртуальна реальність є позаемпіричною реальністю, «яка не сприймається й не пізнається за допомогою відчуттів. Вона досягається лише розумом за допомогою понять» [12, с. 103].

Щодо основної відмінності між реальним і віртуальним, то її необхідно шукати в площині симуляції реального, яка може частково мати або не мати аналог у реальності. З цього приводу Ж. Бодрійяр зазначає, що віртуальний світ як світ симулякрів є копією копії, яка заміщує реальність гіперреальністю [3]. Натомість у Ж. Дельоза симулякр постає як зовнішній референт тіла, внутрішня суть якого є змінною та розвивається [7]. Розуміння симулякра вченим, на нашу думку, уподібнено такому поширеному сьогодні феномену суспільного життя як перевернуті форми-імітації.

У подальшому дослідженні під поняттям «віртуальна реальність» ми будемо розуміти символічну реальність, яка виникає в результаті взаємодії людини з образами. До особливостей віртуальної реальності віднесемо: породженість зовнішньою стосовно неї актуальною реальністю, існування як системи симулякрів реального, здатність взаємодіяти з іншими множинними світами та автономність часу і простору по відношенню до об'єктивної реальності. Для опису віртуальних реальностей необхідно залучити три плани: психологічний, культурний та технічний. Такий підхід дозволяє інтегрувати соціальні, психологічні та технічні аспекти даного явища. Під віртуальністю розуміємо об'єкт, дію, ставлення, які створені уявою людської думки або зімітовані за допомогою інших об'єктів. Реальним будемо вважати все те, що викликає виразні, узгоджені між собою відчуття щодо певних речей.

І щодо розуміння самого терміну «віртуальна свідомість». Для нас особливої уваги заслуговують розвідки С. Дацюка, Я. Хміля, К. Райда, С. Катречко, С. Коробіцина, Є. Субботського, І. Акчуріна, В. Візгіна, В. Буша, Б. Едварда, Е. Боно та А. Корбена, які дають можливість сформулювати загальне розуміння смислу терміна «віртуальна свідомість». Зокрема, згідно міркувань А. Корбена віртуальна свідомість є свідомістю, що одночасно розділяє і пов'язує мисленеву та фізичну реальність у формі світу образів [15]. Для Я. Хміль віртуальною свідомістю є «свідомість особистості, що перебуває в створеному людиною середовищі, тобто це суб'єктивне відображення нею штучної реальності» [22, с. 75]. Е. Боно розглядає формування віртуальної свідомості у зв'язку з суб'єктивним характером тлумачень процесів дійсності, а механізм віртуалізації свідомості з процесом нанесення вигаданих форм мислення на предмети реальності [4].

Ми під поняттям «віртуальна свідомість» будемо розуміти свідомість людини, яка розширює межі реального внаслідок конструювання образів, що представлені різними конфігураціями об'єктивного і суб'єктивного у внутрішньому часі суб'єкта. Під віртуалізацією свідомості – процес становлення та формування віртуальної свідомості, зміст якого полягає у нанесенні вигаданих форм мислення на предмети реальності.

Теоретичну основу дослідження склали різні аспекти наукових розвідок Ж. Бодрійяра, Ж. Дельоза, П. Бергера, Е. Боно, А. Бюля, С. Жижека, Дж. Ланьє, Ж.-Ф. Ліотара, Е. Кассіраера, А. Корбена, Й. Хейзінга, К. Юнга, А. Лосева, С. Дацюка, М. Журби, С. Катречко, Е. Смерічевського, Я. Хміля та інших.

Виклад матеріалу. Віртуальними характеристиками свідомість була наділена завжди, оскільки процес відображення навколишнього світу викликає в людини певні почуття і потребу пояснення відчутого. Відношення між реальністю і свідомістю створило такі традиційні форми віртуальності як міфологія, релігія, ідеологія, література та інші.

Історично першою, відомою нам, формою заданості віртуального є міф, який згідно міркувань К. Г. Юнга, породжує та провокує події індивідуального й колективного життя за принципами вірогідної каузальності. Міф здатен не тільки замінити раціональне мислення, а й символічно доповнювати його абстрактно позитивні смисли до цілісної повноти [24].

Відзначимо, що міфічний опису світу на ранніх стадіях немає великої смислової глибини і співвідноситься з емоційним сприйняттям. Перехід від емоційного до чуттєво-практичного освоєння дійсності розвиває уяву людини та забезпечує її асоціативне спілкування зі світом, що знаходить відображення в системі створюваних нею образів (конфігурації об'єктивного і суб'єктивного) як способу представлення та заміщення явищ, відносин, властивостей матеріального і духовного світу. Створені уявою людини абстрактні сутності наділяються іменем, на основі якого формується смисл буття, модель автономно існуючого «завершеного світу». Занурення в міфологічний віртуальний світ впливає на підміну людською свідомістю реального світу віртуальним. Завдяки цьому процесу розширюються межі реальності.

Стремління людини до пізнання і пояснення світу викликали до життя формування міфологічних уявлень через аналіз досвіду. Так виникають перші міфологічно-філософські системи уявлень про світ, основу яких складають перетворені образи та символи міфів. В подальшому розвитку суспільства, з формуванням наукового досвіду, частка означуваних явищ і речей збільшується. Але це не означає, що стають відсутніми можливості виходу свідомості в площину віртуального. Як і у міфі, кожне наукове поняття має багато можливостей до інтерпретації його смислу. Окрім того, знання про світ як у філософії так і у решта наук, мають відносний характер. Ця відносність пов'язана з процесами синхронізації мислення і реальності, оскільки мисленню властиво відображати лише ті властивості предметів, які здатні виявитися в певній комбінації зв'язків у конкретно-історичний період розвитку. На цей факт вказує і С. Жижек: «... те, що є горизонтом значення в певному суспільстві, не є безпосередньо заснованим на «фактах», що їх описує наукове знання в реальному» [11]. Отже неможливість наукових концептів дати вичерпні відповіді на предмет певних явищ та процесів, підтверджує факт абстрактного характеру концептуального простору.

Необхідно також зазначити, що результати розумової діяльності можуть містити суб'єктивні оцінки певних соціальних груп. А це створює можливість насаджувати загалу бачення певних процесів, які не відповідають реаліям. Тому, коли ми намагаємося використати певну термінологію для опису явищ світу, це завжди передбачає її умовність. Відповідно в процесі пізнання виникатимуть нові аспекти функціонування уже досліджених явищ, які створюватимуть потребу їх нового осмислення через розширення меж свідомості. Без залученням елементів віртуального тут не обійтися.

І ще кілька міркувань до особливостей взаємодії мислення з реальністю, які дозволяють прояснити появу віртуальних елементів у свідомості людини. Процес нашого відображення реальності на рівні мислення є завжди частковим на основі ситуації «віч-на-віч», що зумовлено фізичною і духовною неспроможністю досягнути все в цілому. Спроба досягнути загальне спонукає людину знаходити зв'язок між відомими елементами дійсності і рештою невідомого світу на основі використання певних абстрактних форм [13, с. 25]. Тому створена людиною картина реальності буде містити віртуальні об'єкти. В контексті частковості сприйняття світу, зазначимо, що все спостережуване людиною довкола фізично

сприймається як реальне. А от властивості, якими певні речі володіють, можуть бути приписані їм віртуально.

Вагомим є також чинник типовості сприйняття, коли свідомість людини співвідноситься з реальністю як свідомість «святої простоти» – сприйняття світу як само собою зрозумілих речей [1]. Нетиповість ситуації може вплинути на переосмислення звичного світу речей і спрямувати свідомість людини по шляху формування образів уяви, які заповнюють прогалини в площині її незнання. Вище означені особливості варіантів взаємодії мислення з реальністю сприяють формуванню множинних світів.

Наші знання, що ґрунтуються на конкретно-історичному досвіді та способах пізнання світу, відтворюються і транслуються завдяки формам соціальної комунікації. Розпізнавання їх значень знаходиться в безпосередньому зв'язку зі знаковими формами, особливостями кодування та каналами поширення інформації, які забезпечують двосторонню або односторонню комунікацію із суб'єктом та продуктами його діяльності.

В залежності від типів знаків, які використовуються в обміні інформацією, учасники комунікаційного процесу розпізнають її смислові значення. Відомо, що різні типи знаків відрізняються за способом відносин між знаком і його об'єктом. Значення іконічних знаків визначається предметом, якому вони відповідають. Знаки-індекси визначається контекстом, у якому вони виявляються і позначають відношення між об'єктом та його властивостями або між об'єктами. Знаки-символи встановлюються переважно за умовною згодою, тому вони абстрактно відображають предмети та їхні властивості і можуть бути багатозначними у відповідності з контекстом використання. Наприклад, коли ми розглядаємо фотокопію деякої події, то її тлумачення буде опосередковане набутих нами в цій ситуації досвідом або його відсутністю. В обох випадках ми будемо підключати уяву та формувати суб'єктивні образи події.

Розуміння змісту тексту залежить не лише від типу знаків, які використовуються, а й від визначення їх предметного і смислового значення. Така ситуація зумовлена тим, що в процесах мислення і спілкування люди використовують мовні вислови, які є неточними або багатозначними. Отже відношення між знаком та іншими знаками, між знаком і його значенням, між знаком і його інтерпретатором будуть задавати основу для розширення меж тлумачення змісту повідомлення і відповідно залучення елементів віртуального.

В процесі комунікації формою, що її зумовлює, як уже було вказано є канал комунікації (усний мовний, письмовий, музичний, тощо). Особливістю каналів комунікації, окрім усного, є просторово-часова несинхронізація комунікативних дій суб'єкта та об'єкта. Це означає, що комунікативний акт (відправник – повідомлення – одержувач) відбудеться тоді, коли до нього підключиться одержувач або одержувачі. Яким буде вплив повідомлення на його одержувача, залежить від часу, просторових характеристик фіналу комунікативного акту. А, якщо таких одержувачів велика кількість, то прочитання змісту повідомлення буде багатозначним.

Різноманітні інтерпретаційні можливості в комунікаційному процесі створюють і нелінійні тексти, однією з форм вияву якого є гіпертекст. Ця відкрита форма тексту «...характеризується відсутністю центрального стрижневого кореня і складається з багатьох хаотично переплетених пагонів, які відмирають, регенерують, непередбачувані у своєму розвитку» [23, с. 81]. Ризоморфна структура тексту забезпечує множинність віртуальних структур та віртуалізацію інформації. А можливість співавторства у творенні такого тексту, згідно міркувань У. Еко породжує віртуальну комунікацію [10].

І в продовження теми інтерпретації повідомлень, варто підкреслити вплив, який здійснює на сприйняття інформації комунікаційне посередництво таких засобів як електронна пошта, мережа Інтернет, мобільний телефон, комп'ютер тощо. На відміну від традиційних, що передбачають взаємодію «віч-на-віч», сучасні способи комунікації здебільшого позбавлені фізичного контакту. Володіючи неповною інформацією про співрозмовника, сторони комунікації мають можливість конструювати образи «Іншого» та своїх «Я» не обтяжені репрезентацією дійсної особи. Зокрема, у Інтернет-комунікації людина може подавати себе

будь-ким, змінюючи свій зовнішній вигляд, ім'я та стать. Основним засобом, який дозволяє створювати ці різні образи «Я» та відчуття «іншобуття» є гра [21, с. 41]. Використовуючи різний ігровий інструментарій, людина формує свої віртуальні ролі, на основі яких підтримує зв'язки з іншими цифровими «Я». У такий спосіб, завдяки грі, віртуальна особистість формує певні підпростори – топоси своїх віртуальних комунікацій. Це впливає на трансформацію свідомості людини в напрямі розщеплення на чисельні непов'язані між собою фрагменти та сприяє розмиванню меж між дійсним і можливим. Посиленню цієї тенденції сприяє залучення у процес комунікації штучного інтелекту.

Новітні досягнення комп'ютерного моделювання і комп'ютерної імітації в поєднанні з візуалізацією забезпечують також умови злиття комп'ютера з людиною. Сучасній технічно створеній віртуальній реальності властиві відсутність розрізнення знака-образу і референтареальності; велика частота змінюваності образів світу; епізодичність та еkleктичність; зворотність часу тощо. Вказані властивості сприяють зміні механізму формування свідомості, що знайшло відображення у поєднанні надособистісного і несвідомого рівнів, синтезу «Я» емпіричного та «Я» трансцендетального, породжуваності одних образів іншими, багатополарності й варіабельності свідомості [15, с. 66]. Така свідомість уподібнюється потоку відчуттів та асоціацій, що постійно змінюються і переплітаються в різних конфігураціях. Це дозволяє творити ймовірні потенційні множинні суб'єктивні реальності.

Ну і, безперечно, опорним у питанні віртуалізації свідомості нашого сучасника є контекст сучасної постмодерної культури. В умовах зміни моделі суспільної історії з лінійної на нелінійну, сучасна культура характеризується своєю незавершеністю, мінливістю, плюральністю та амбівалентністю. Всі ці тенденції змушують нас вносити власну визначеність у навколишнє буття. Як наслідок, картина світу являє собою сукупність дисперсних потоків масової буденної свідомості, що утримує різні профановані результати сучасного пізнання.

Сучасна культура відзначається процесами конвергенції соціального і віртуального. Навіть більше, можемо констатувати відносність соціальності у процесах функціонування суспільства, через посилення трансформації соціального простору під впливом віртуального, створеного сучасними технологіями. Підтвердженням такої тенденції є формування в кожній підсистемі суспільства віртуальних аналогів. Наприклад, значна частка економічних взаємодій, політичних акцій та наукових дискурсів перенесені сьогодні у віртуальний простір. Виникнення віртуальних аналогів соціального викликає глибинні зміни в системі суспільних відносин, що позначається на процесах становлення та формування свідомості.

Висновки. Проведений аналіз дозволяє нам стверджувати, що процес віртуалізації свідомості зумовлений психологічними, культурними та технічними вимірами існування людини. До них віднесемо: пізнавальні потреби людини, знакові форми культури, відносний характер знань зумовлений конкретно-історичними умовами та частковим характером освоєнням світу на рівні особистості, абстрактний характер концептуального простору, канали передачі інформації та її кодування у процесах соціальної комунікації, дисперсність середовища сучасної посткультури та спроби людини перетворити ситуацію у комфортну. Особливістю сучасності є посилення процесу віртуалізації свідомості під впливом новітніх технологій та програмного забезпечення. Технології створюють безліч можливостей для вибору інструментарію з метою творення власних суб'єктивних світів. І саме в такий спосіб людина більш некритично відбирає сформовані технікою образи для оперування на рівні свідомості. Наслідком такої ситуації є те, що людина на основі цих образів формує свій досвід. Які ризики це має для свідомості людини є питанням відкритим для подальших досліджень.

Література

1. Абельс Х. Интеракция, идентичность, презентация. Введение в интерпретативную социологию [Електронний ресурс] / Х. Абельс. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/2240107/>
2. Барт Р. Мифологии / Р. Барт ; пер. с франц. С. Зенкина. – М. : Академический проект, 2008. – 351 с.

3. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція / Ж. Бодріяр ; переклав з французької Володимир Ховхун. – Київ : Видавництво. Соломії Павличко. «ОСНОВИ», 2004. – 118 с.
4. Боно Э. Параллельное мышление / Э. Боно ; пер. с англ. П. Л. Самсонов. – Минск : «Попурри», 2007. – 320 с.
5. Buhl A. Die virtuelle Gesellschaft / A.Buhl. – Ökonomie, Politik und Kultur im Zeichen des Cyberspace, 1997.
6. Дацюк С. Теорія віртуальності [Електронний ресурс] / С. Дацюк. – Режим доступу : <http://www.university.kiev.ua/sites/default/files/%20Віртуальності%20.doc>.
7. Дельоз Ж. Логика смысла [Електронний ресурс] / Ж. Дельоз. – Режим доступу : <http://www.filosof.ru/books/item/f00/s00/z0000170/index.shtml>.
8. Дойч Д. Структура реальности / Д. Дойч. – Ижевск, 2001. – 400 с.
9. Дзьобань О. П. Сучасний віртуальний простір: конгеніальність віртуальності / О. П. Дзьобань // Стратег. пріоритети = Strategic Priorities : наук.-аналіт. зб. – 2017. – N 3. – С. 163-170.
10. Еко У. Роль читача. Дослідження з семіотики текстів / Умберто Еко : Пер. з англ. Марьяни Гірняк. – Львів : Літопис, 2004. – 384 с.
11. Жижек С. Матрица, або дві сторони збочення [Електронний ресурс] / С. Жижек. – Режим доступу : <http://www.provid.org/.../matrytsya-abo-dvi-storony-zbochennya-slavoj>.
12. Журба М. А. Лабіринти віртуального: Тесеї у пошуках Аріадни : монографія / М. А. Журба, О. В. Пагава, В. В. Байдик. – Харків : Видавництво «Точка», 2016. – 334 с.
13. Кассирер Э. Философия символических форм : в 3 т. / пер. с нем. С. А. Ромашко. – М. ; СПб. : Университетская книга, 2002. – Т. 2. – 279 с.
14. Катречко С. Л. Интернет и сознание: к концепции виртуального человека [Електронний ресурс] / С. Л. Катречко. – Режим доступу : <http://www.iphras.ru/page50056493.htm>.
15. Корбен А. Мир воображения [Електронний ресурс] / А. Корбен. – Режим доступу : [http://www.delphis.ru/\"Дельфис\"№73\(1/2013\)](http://www.delphis.ru/\).
16. Каменська Т. Поняття «віртуального» і віртуалізація соціального / Т. Каменська // Психологія і суспільство. – 2005. – № 2. – С. 19-29.
17. Ланье Дж. Вы не гаджет. Манифест / Дж. Ланье. – М. : Астрель; CORPUS, 2011. – 320 с.
18. Лосев А. Ф. Диалектика мифа [Електронний ресурс] / А. Ф. Лосев. – Режим доступу : <http://www.psylib.org.ua/books/losew03/txt00.htm>.
19. Смерічевський Е. Ф. Інформаційна цивілізація: проблеми віртуальної реальності в соціальному розвитку [Електронний ресурс] / Е. Ф. Смерічевський. – Режим доступу : <http://www.disser.com.ua/contents/7362.htm>.
20. Титаренко Т. М. Психологічні практики конструювання життя в умовах постмодерної соціальності : монографія / Т. М. Титаренко, О. М. Кочубейник, К. О. Черемних ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – К. : Міленіум, 2014. – 206 с.
21. Хейзинга И. Homo ludens: В тени завтрашнего дня / И. Хейзинга ; пер. с нидерл. – М. : Прогресс, 1992. – 464 с.
22. Хміль Я. В. Соціологічні виміри Інтернет-свідомості користувачів мережі / Я. В. Хміль // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. – 2016. – Вип. 72. – С. 70-78.
23. Чемеркін С. Г. Стилїстика гіпертексту [Електронний ресурс] / С. Г. Чемеркін. – Режим доступу : <https://www.movoznavstvo.org.ua/index.php?option=com>.
24. Юнг К.-Г. Душа і міф: шість архетипів [Електронний ресурс] / К.-Г. Юнг. – Режим доступу : <https://www.book-center.kiev.ua/?page=book&id=3671>.

References

1. Abels Kh. Ynteraktyia, ydentychnost, prezentatsiia. Vvedeniye v ynterpretatyvnuui sotsyolohiyu [Elektronnyi resurs] / Kh. Abels. – Rezhym dostupu : <http://www.twirpx.com/file/2240107/>
2. Bart R. Myfolohyy / R. Bart ; per. s frants. S. Zenkyna. – M. : Akademycheskyi proekt, 2008. – 351 s.
3. Bodriiar Zh. Symuliakry i symuliatsiia / Zh. Bodriiar ; pereklav z frantsuzkoi Volodymyr Khovkhun. – Kyiv : Vydavnytstvo. Solomii Pavlychko. «OSNOVY», 2004. – 118 s.
4. Bono E. Parallelnoe myshleniye / E. Bono ; per. s anhl. P. L. Samsonov. – Mynsk : «Popurry», 2007. – 320 s.
5. Buhl A. Die virtuelle Gesellschaft / A.Buhl. – Ökonomie, Politik und Kultur im Zeichen des Cyberspace, 1997.
6. Datsiuk S. Teoriia virtualnosti [Elektronnyi resurs] / S. Datsiuk. – Rezhym dostupu : <http://www.university.kiev.ua/sites/default/files/%20Virtualnosty%20.doc>.
7. Deloz Zh. Lohyka smysla [Elektronnyi resurs] / Zh. Deloz. – Rezhym dostupu : <http://www.filosof.ru/books/item/f00/s00/z0000170/index.shtml>.
8. Doich D. Struktura realnosti / D. Doich. – Yzhevsk, 2001. – 400 s.
9. Dzoban O. P. Suchasnyi virtualnyi prostir: konhenialnist virtualnosti / O. P. Dzoban // Strateh. priorytety = Strategic Priorities : nauk.-analit. zb. – 2017. – N 3. – S. 163-170.
10. Eko U. Rol chytacha. Doslidzhennia z semiotyky tekstiv / Umberto Eko : Per. z anhl. Mariany Hirniak. – Lviv : Litopys, 2004. – 384 s.
11. Zhyzhek S. Matrytsia, abo dvi storony zbochennia [Elektronnyi resurs] / S. Zhyzhek. – Rezhym dostupu : <http://www.provid.org/.../matrytsya-abo-dvi-storony-zbochennya-slavoj>.
12. Zhurba M. A. Labirynty virtualnoho: Tesei u poshukakh Ariadny : monohrafiia / M. A. Zhurba, O. V. Pahava, V. V. Baidyk. – Kharkiv : Vydavnytstvo «Tochka», 2016. – 334 s.

13. Kassyrer E. Fylosofyia symvolycheskykh form : v 3 t. / per. s nem. S. A. Romashko. – M. ; SPb. : Unyversytetskaia knyha, 2002. – T. 2. – 279 s.
14. Katrechko S. L. Ynternet y soznanye: k kontseptsyy vyrtualnoho cheloveka [Elektronnyi resurs] / S. L. Katrechko. – Rezhym dostupu : <http://www.iphras.ru/page50056493.htm>.
15. Korben A. Myr voobrazhenyia [Elektronnyi resurs] / A. Korben. – Rezhym dostupu : [http://www.delphis.ru"Delfys"№73\(1/2013\)](http://www.delphis.ru).
16. Kamenska T. Poniattia «virtualnoho» i virtualizatsiia sotsialnoho / T. Kamenska // Psykholohiia i suspilstvo. – 2005. – № 2. – S. 19-29.
17. Lane Dzh. Vy ne hadzhet. Manyfest / Dzh. Lane. – M. : Astrel; CORPUS, 2011. – 320 s.
18. Losev A. F. Dyalektyka myfa [Elektronnyi resurs] / A. F. Losev. – Rezhym dostupu : <http://www.psylib.org.ua/books/losev03/txt00.htm>.
19. Smerichevskiy E. F. Informatsiina tsyvilizatsiia: problemy virtualnoi realnosti v sotsialnomu rozvytku [Elektronnyi resurs] / E. F. Smerichevskiy. – Rezhym dostupu : <http://www.dissler.com.ua/contents/7362.htm>.
20. Tytarenko T. M. Psykholohichni praktyky konstruiuvannia zhyttia v umovakh postmodernoï sotsialnosti : monohrafiia / T. M. Tytarenko, O. M. Kochubeinyk, K. O. Cheremnykh ; Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy, Instytut sotsialnoi ta politychnoi psykholohii. – K. : Milenium, 2014. – 206 c.
21. Kheizynha Y. Homo ludens: V teny zavtrashneho dnia / Y. Kheizynha ; per. s nyderl. – M. : Prohress, 1992. – 464 s.
22. Khmil Ya. V. Sotsiolohichni vymiry Internet-svidomosti korystuvachiv merezhi / Ya. V. Khmil // Sotsialni tekhnolohii: aktualni problemy teorii ta praktyky. – 2016. – Vyp. 72. – S. 70-78.
23. Chemerkin S. H. Stylistyka hipertekstu [Elektronnyi resurs] / S. H. Chemerkin. – Rezhym dostupu : <https://www.movoznavstvo.org.ua/index.php?option=com>.
24. Yunh K.-H. Dusha i mif: shist arkhety piv [Elektronnyi resurs] / K.-H. Yunh. – Rezhym dostupu : <https://www.book-center.kiev.ua/?page=book&id=3671>.

Halyna Petryshyn

VIRTUALIZATION OF CONSCIOUSNESS: THE OBJECTIVE CONDITIONS AND SUBJECTIVE FACTORS

The article analyzed the process of virtualization of consciousness in the context of the unity of the cultural, social and technical dimensions of human existence. It is shown that the content of the virtualization process of consciousness is a drawing of a fictional form of thinking on the subjects of reality.

The author argues that the formation of the virtual figure of consciousness is a natural consequence of the presence of virtual objects in all spheres of human life. In order to confirm such a position considered the basic elements of culture that direct consciousness in virtual plane. In particular considered the basic forms of culture that create conditions for a variety of interpretations and transformations of a valid in the processes of communication and understanding the world.

Any system of knowledge is relative, so it serves as a basis for obtaining a virtual figure by consciousness. This relativity is associated with the abstract nature of the concept of space and the partial nature of the development of the world at the level of the personality. The blending of traditional forms of virtual sphere the newest forms of modern technologies leads to significant changes in the mind of contemporaries. It is likened the flow of feelings and associations that are constantly changing and are intertwined in various configurations. This particular effect on blurring the boundaries between the valid and possible.

Key words: virtuality, virtual reality, virtual space, virtual consciousness, social communication, social system, postmodernism.

Надійшла до редакції 10.10.2019 р.

ДОВІДКА ПРО АВТОРІВ

- Бех Володимир** (Київ) – д. філос. н., проф., заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри управління, інформаційно-аналітичної діяльності та євроінтеграції Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;
- Докаш Віталій** (Чернівці) – д. філос. н., проф., зав. кафедри соціології, соціального забезпечення та місцевого самоврядування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
- Заболотна Оксана** (Умань) – д. пед. н., проф. кафедри іноземних мов Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини
- Зверінський Вадим** (Чернівці) – магістр кафедри філософії Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
- Камбур Андрій** (Чернівці) – к. с. н., доц. кафедри педагогіки та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
- Кузьмін Віктор** (Запоріжжя) – к. с. н., доц., вчений секретар вченої ради Запорізького національного технічного університету
- Мартиненко Олександр** (Чернівці) – к. філос. н., викладач коледжу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
- Маскевич Олена** (Вінниця) – к. філос. н., ст. викладач кафедри права Вінницького торгово-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету
- Медіна Тетяна** (Чернівці) – к. с. н., доц. кафедри соціології, соціального забезпечення та місцевого самоврядування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
- Петришин Галина** (Тернопіль) – к. політ. н., доц. кафедри філософії та суспільних наук Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
- Онуфрійчук Роман** (Чернівці) – к. філос. н., асист. кафедри філософії Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
- Саппа Микола** (Харків) – д. с. н., проф., кафедри психології та соціальних комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ
- Середа Максим** (Львів) – аспірант кафедри теорії та історії культури філософського факультету Львівського національного університету імені І. Я. Франка.
- Сіра Оксана** (Київ) – ст. наук. співробітник ДУ Державний інститут сімейної та молодіжної політики
- Туленков Микола** (Київ) – д. с. н., заслужений працівник освіти України, проф. кафедри галузевої соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
- Филипович Людмила** (Київ) – д. філос. н., проф. Національного університету «Києво-Могилянської академії», завідувач відділу історії релігії інституту філософії імені Г.С. Сковороди Національної Академії наук України
- Христокін Генадій** (Ірпінь) – д. філос. н., доцент кафедри філософії та політології університету державної фіскальної служби України
- Цехуляк Іван** (Чернівці) – аспірант кафедри культурології, релігієзнавства та теології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
- Чаплинський Володимир** (Ірпінь) – д. с. н., проф. Харківського національного університету внутрішніх справ
- Шестакова Катерина** (Чернівці) – к. с. н., асистент кафедри соціології, соціального забезпечення та місцевого самоврядування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
- Шкрібляк Микола** (Чернівці) – д. філос. н., доц., зав. Кафедри культурології, релігієзнавства та теології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
- Щудло Світлана** (Дрогобич) – д. с. н., проф., завідувач кафедри правознавства, соціології та політології Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.
- Яремчук Сергій** (Чернівці) – к. іст. н., доцент кафедри соціології, соціального забезпечення та місцевого самоврядування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

- Bekh Volodymyr** (Kyiv) – d. filos. n., prof., zasluhnenyi diiach nauky i tekhniky Ukrainy, zaviduvach kafedry upravlinnia, informatsiino-analitychnoi diialnosti ta yevrointehratsii Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova;
- Dokash Vitalii** (Chernivtsi) – d. filos. n., prof., zav. kafedry sotsiologii, sotsialnoho zabezpechennia ta mistsevoho samovriaduvannia Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yurii Fedkovycha
- Zabolotna Oksana** (Uman) – d. ped. n., prof. kafedry inozemnykh mov Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu im. Pavla Tychyny
- Zverinskyi Vadym** (Chernivtsi) – mahistr kafedry filosofii Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yurii Fedkovycha
- Kambur Andrii** (Chernivtsi) – k. s. n., dots. kafedry pedahohiky ta sotsialnoi roboty Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yurii Fedkovycha
- Kuzmin Viktor** (Zaporizhzhia) – k. s. n., dots., vchenyi sekretar vchenoi rady Zaporizkoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu
- Martynenko Oleksandr** (Chernivtsi) – k. filos. n., vykladach koledzhu Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yurii Fedkovycha
- Maskevych Olena** (Vinnytsia) – k. filos. n., st. vykladach kafedry prava Vinnytskoho torhovo-ekonomichnoho instytutu Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu
- Medina Tetiana** (Chernivtsi) – k. s. n., dots. kafedry sotsiologii, sotsialnoho zabezpechennia ta mistsevoho samovriaduvannia Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yurii Fedkovycha
- Petryshyn Halyna** (Ternopil) – k. polit. n., dots. kafedry filosofii ta suspilnykh nauk Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka
- Onufriichuk Roman** (Chernivtsi) – k. filos. n., asyst. kafedry filosofii Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yurii Fedkovycha
- Sappa Mykola** (Kharkiv) – d. s. n., prof., kafedry psykholohii ta sotsialnykh komunikatsii Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav
- Sereda Maksym** (Lviv) – aspirant kafedry teorii ta istorii kultury filosofskoho fakultetu Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni I. Ya. Franka.
- Sira Oksana** (Kyiv) – st. nauk. spivrobotnyk DU Derzhavnyi instytut simeinoi ta molodizhnoi polityky
- Tulenkov Mykola** (Kyiv) – d. s. n., prof., zasluhnenyi pratsivnyk osvity Ukrainy, prof. kafedry haluzevoi sotsiologii Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka.
- Fylypovych Liudmyla** (Kyiv) – d. filos. n., prof. Natsionalnoho universytetu «Kyievo-Mohylianskoii akademii», zaviduvach viddilu istorii relihii instytutu filosofii imeni H.S. Skovorody Natsionalnoi Akademii nauk Ukrainy
- Khrystokin Henadii** (Irpın) – d. filos. n., dotsent kafedry filosofii ta politolohii universytetu derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy
- Tsekhuliak Ivan** (Chernivtsi) – aspirant kafedry kulturolohii, relihiieznavstva ta teolohii Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yurii Fedkovycha
- Chaplynskyi Volodymyr** (Irpın) – d. s. n., prof. Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav
- Shestakova Kateryna** (Chernivtsi) – k. s. n., assistant kafedry sotsiologii, sotsialnoho zabezpechennia ta mistsevoho samovriaduvannia Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yurii Fedkovycha
- Shkribliak Mykola** (Chernivtsi) – d. filos. n., dots., zav. Kafedry kulturolohii, relihiieznavstva ta teolohii Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yurii Fedkovycha
- Shchudlo Svitlana** (Drohobych) – d. s. n., prof., zaviduvach kafedry pravoznavstva, sotsiologii ta politolohii Drohobyttskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka.
- Yaremchuk Serhii** (Chernivtsi) – k. ist. n., dotsent kafedry sotsiologii, sotsialnoho zabezpechennia ta mistsevoho samovriaduvannia Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yurii Fedkovycha

ЗМІСТ

СОЦІОЛОГІЯ

<i>Bekh V., Tulenkov M. Universal matrix of modern market: sociological context</i>	6
<i>Докаш В. Про стан і тенденції розвитку релігійної ситуації та державно-конфесійних відносин в чернівецькій області станом на 1 січня 2019</i>	15
<i>Заболотна О., Медіна Т., Щудло С. Мовне законодавство сучасної України в оцінках румуномовних вчителів Буковини</i>	22
<i>Камбур А. Індивідуальні особливості процесу ресоціалізації</i>	29
<i>Maskevych O., Shestakova K. The social significance of orthodox values in the modern ukrainian family</i>	36
<i>Санна М. Паломництво як соціальний феномен: традиції та інновації</i>	40
<i>Яремчук С. Взаємодія церкви та армії на прикладі впровадження капеланської служби в Україні</i> . 46	

ФІЛОСОФІЯ

<i>Zverinskyi V., Onufriichuk R. Communicative foundations of scientific understanding of reality</i>	56
<i>Кузьмін В. Особливості планування кар'єрних стратегій в рамках індустріальної соціології</i>	61
<i>Мартиненко О. Епістемологічний релятивізм та теософія а. пуанкаре</i>	67
<i>Маскевич О. Парадигмальна матриця християнських цінностей та її конфесійна інтерпретація</i> .74	
<i>Петришин Г. Віртуалізація свідомості: об'єктивні умови та суб'єктивні фактори</i>	81
<i>Середа М. Середньовічна та ранньомодерна концепція влади в Русі-Україні у світлі слов'яно-іранського культурного синтезу</i>	89
<i>Сіра О. Коеволюційні засади екосупільної практики як вияв постнекласичної раціональності</i>	99
<i>Христокін Г. Філософія і теологія як аналогічні метадискурси</i>	109
<i>Цехуляк І., Шкрібляк М. Генеза, структурно-функціональна природа та соціально-практичне значення суспільного вчення католицької церкви в контексті сучасних соціокультурних перетворень</i>	120
<i>Чаплинський В. Формы и методы взаимодействия светских вузов и духовных образовательных организаций ВСО ЕХБ</i>	130

РЕЦЕНЗІЇ

<i>Филипович Л. Рецензія на монографію В.Титаренко «Від пророцтв у релігії до рогнозування у релігієзнавстві: історія, теорія, перспективи» (К., 2017)</i>	137
<i>Довідка про авторів</i>	140

CONTENT

SOCIOLOGY

<i>Bekh V., Tulenkov M. Universal matrix of modern market: sociological context</i>	6
<i>Dokash V. On the state and trends of the development of the religious situation and state-confessional relations in the chernivets'k region as of January 1, 2019</i>	15
<i>Zabolotna O., Medina T., Shchudlo S. Language legislation of modern Ukraine in the evaluations of romanian teachers of Bukovina</i>	22
<i>Kambur A. Individual features of the process of resocialization</i>	29
<i>Maskevych O., Shestakova K. The social significance of orthodox values in the modern ukrainian family</i>	36
<i>Sappa M. Pilgrimage as a social phenomenon: traditions and innovations</i>	40
<i>Yaremchuk S. Interaction of the church and the army in the case of implementation of the chapel service in Ukraine</i>	46

PHILOSOPHY

<i>Zverynskiy V., Onufriichuk R. Communicative foundations of scientific understanding of reality</i>	56
<i>Kuzmin V. Peculiarities of planning career strategies in industrial sociology</i>	61
<i>Martynenko O. Epistemological relativism and theosophy of a. puncare</i>	67
<i>Maskevych O. The paradigmatic matrix of christian values and its confessional interpretation</i>	74
<i>Petryshyn H. Virtualization of consciousness: the objective conditions and subjective factors</i>	81
<i>Sereda M. The medieval and early modern concept of power in Russia-Ukraine in the light of slavico-iranian cultural synthesis</i>	89
<i>Sira O. Co-evolutionary grounds of eco-social practice as a manifestation of post-nonclassical rationality</i>	99
<i>Christokin G. Philosophy and theology as similar meta-discourses</i>	109
<i>Tsihuliak I., Shkribliak M. Genesis, structural and functional nature and the social and practical significance of the social teaching of the catholic church in the context of contemporary socio-cultural transformations</i>	119
<i>Chaplynskyi V. Forms and methods of interaction between secular higher education institutions and theological education organizations of the AUUA ECB</i>	129

REVIEWS

<i>Fylypovych L. Retseziia na monohrafiu V. Tytarenko «Vid prorotstv u religii do rohnnozuvannia u religiiieznavstvi: istoriia, teoriia, perspektyvy» (K., 2017)</i>	137
Information about the author	141

Наукове видання

Релігія та Соціум

Міжнародний часопис

№ 3-4 (35-36)

Відповідальний за випуск *Балух В.О.*

Релігія та Соціум : Міжнародний часопис. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2019. – № 3-4 (35-36). – 144 с.

Religion and Socium : An International Journal. – Chernivtsi : Chernivtsi National University, 2019. – № 3-4 (35-36). – 144 p.

Підписано до друку 27.12.2019. Формат 60 x 84/8.

Папір офсетний. Друк різнографічний. Ум.-друк. арк. 7,8.

Обл.-вид. арк. 8,4. Тираж 50. Зам. 3-015.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету
58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002 р.